

Starški list

2016/37

Na swójbnym swjedženju,
19.06.2016 w Hórkach,
kiž zahaji so z nyšporom,
dožiwi mnoho swójbow
popołdnjo přijomnych
rozmołwow, zaběrow a
přewšo rjanych programow
džěći.

Viele Familien erlebten
am 19.06.2016 in Horka
ein schönes Familienfest,
welches mit einer kurzen
Andacht begann.
Nach den wundervol-
len Darbietungen der
Kindergruppen war Zeit für
Gespräche und Geselligkeit.
Die Kinder konnten derweil
verschiedene Angebote
warnehmen.

wudaće: nazyma 2016/37
wudawaćel: Serbske šulske towarstwo z.t. Póstowe naměsto 2
02625 Budyšin
tel.: 03591 550216
faks: 03591 550220
info@sorbischer-schulverein.de
www.sorbischer-schulverein.de
zamołwitej redaktorce: Marja Jaworkowa/Monika Süßowa
tel.: 03591 550215
fota: SŠT
© 2016 Serbske šulske towarstwo z.t./Sorbischer Schulverein e.V.

Lubi starši,

wjeselimy so, zo je ličba džeći w našich džećacych přebywanišćach w zašłych lětach stajnje stupala. Wot lěta přewzaća hač do 2015 je ličba džeći mjez druhim w Ralbicach na 291 % a w Chrósćicach na 230 % stupila. To je za wobě gmejnje kaž tež za nas jako nošerja wulke wužadanje. Wot awgusta dnjowa mać w Chrósćicach přidatnje džeći w serbskej rěči kubła. Při wšěm městna njedosahaja a tohodla pruwujemy, kak móhli kapacitu, wosebje w Ralbicach a Chrósćicach, rozšěrić. Předstajimy Wam tu tež nowu koncepciju „Chrósćan kołča“. W Sakskej mějachmy w šulskim lěće 2015/2016 w cyłku 2 476 šulerjow, kiž serbsce wuknu, z nich 654 maćernorěčnych serbskich. W lěće 2013 je so oficialnje w serbskich a w serbsko-němskich šulach zawjedła koncepcija 2plus, za kotruž trjebamy přidatnych serbskich wučerjow. Za jednotliwcow je so nam bohudžak poradziło přez přidatne jednanja w ministerstwach a druhdže zajimcam puć runać do wučerstwa.

Lubi starši, Serbske šulske towarstwo prócuje so nětko hižo 25 lět wo wutworjenje wuměnjow, zo by so Wašim džećom zaručiło wobšěrne dwurěčne kubłanje wot žłobika hač k studijej abo k powołanskemu wukubłanju. Wjace zhoniće pod: www.sorbischer-schulverein.de/hs/download
Přeju Wam rjanu nazymu.

Waša

Ludmila Budarjowa

Ludmila Budarjowa
předsydkka

Wobsah:

Kajke hranicy měli sadzić? po Werner Gratzer, Regensburg	2
Nowa pěstowarnja zapřija nowu koncepciju, Serbska pěstowarnja Chrósćicy	5
Wotchadna jězba do Budyšina, Witaj-pěstowarnja „Pumpot“ Němcy	6
Kak bě to přjedy z našim hrodzišćom?, Serbska pěstowarnja „Džećacy raj“ Wotrow	8
Hdžež bydlá žaby, wudry a karpy, Wulět z hortowymi džećimi	10
Lutki, błudnički a wódne muže, Džećacy swjedzeń w Hórkach	12

Kajke hranicy měli sadzić?

po Werner Gratzer, noticy z fachoweho dnja

„Džěci trjebaja hranicy. Při tym pak so murje a płoty z kałateho grotu runje tak mało hodža kaž styropor a wata.“ (Werner Gratzer)

pochłóstanje: Přez chłóstanje k do-widženju – často wužiwany kubłans-ki srědk, kotryž wosebje pola małych džěci zapraja. Wažne je, hranicy sčasom sadzić. Pozdžiše chłóstanje ničo njepřinjese.

nic so podač: Džěcom dyrbi so tež raz dobyć dać, steji w mnohich kubłanskich přiručkach. Ale runje w złobach je zrozumjenje často wopač-na strategija. Štóz tajke zadžerženje mytuje, signalizuje džěsću, zo móže so přez eskalaciju přesadzić.

konflikty z džěćimi: Starši so boja,

zo přez zwadu počah k swojim džěcom ćerpi. Wopak, praja psychologoj. Zwada je cyle normalna, sluša k intaktnemu počahej. Konflikty njeměli so podusyc, ale fairnje wunjesc. To sylni emocionalne wuwice džěci.

njeefektiwne wobchadženje z namołwami: Hač džěci namoł-wje scěhuja, wotwisuje sylnje wot toho, kak starši džěci namołwjeja. Najčasćiše mylenja a

ćeže při tym su:

- přewjele namołwow nadobo, tak zo maja džěči začuće, swojim staršim docyła ničo prawje sčinić móc.
- přežadanje: Třilětné džěčo, kotrež ma swoju stwu same zrumować, je prosće přemłode za tutón nadawk.
- namołwy k wopačnemu časej: Džěčo wobhlada sej film, mać přiwola jemu nimoducy nadawk – tak so zwada programuje, dokelž džěčo namołwu najskejše docyła słyšało njeje.
- njedokładne nadawki: Džěči njezamóža njekonkretné abo abstraktné přikazy zrozumić, na přikład: „Njebudž wólberny“, abo „Zadžerž so porjadnje“. Džěči maja dokładnje a krok po kroku zhonić, što so wot nich wočakuje.

Što 6-9lětnym zakazać?

•Nadměrne hladanje telewizije

Dlěje hač 40 minutow a za tutu starobu njekmane wusyłanja su zakazane. Wažne: žadyn telewizor w džěčacej stwě – starši maja kontrolu zdžeržec. Tip: Džěči činja namjety, štož chcedža hladać, a zhromadnje so wuzwoli.

•Njedosaħace začuće winowatosće

Hač w šuli, w swójbje, w sportowym

towarstwje – dojednanja maja so dodžeržec. Tohodla:

1. Najprjedy domjace nadawki (wšědna kontrola), potom hrajkac.

2. Štož chce sobustaw w sportowym towarstwje być, ma tež na trening chodžic (hewak so zaso wotzjewi).

3. Štož chce we 18 hodž. KIKA hladać, dyrbi do toho swoju stwu zrumować. Džěči chcedža sami zamołwitosć njesć, trjebaja pak wo-

djenje přez staršich, zo bychu disciplinu nawuknyli.

•Computer bjez kónca

Nic dlěje hač 20 minutow a nic wšednje. Pak telewizor abo computer – woboje na jednym dnju je zakazane, zo njeby so džěco přežadało.

•Zwjeršnosť z přečelemi

Hdyž džěco dorěčenje krótkodobnje wotpraji, dokelž ma druhe plany, njeměli starši to přepuścić. Dokelž so džěcom začuće za swěru a zwjanzasću přeco bóle zhubi, maja so woni k refleksiji pohnuć: najprjedy přemysliš sej twoje zadžerženje, po-

tom rozkladžeš je twojemu přečelej. A hdyž njechaš to činić, dodžeržiš dorěčenje.

•Špatne zadžerženje

Džěci měli zakładne prawidła zdworliwosće nětko znać – wěsće wobknježić wšak je hišće njezamóža. Tohodla: Kóždy wopačne zadžerženje narěčeć a na korekturje wobstać. Čim bóle so wosomlětny na potřebnosće druhich sensibilizuje, čim kedžbliwišo budže so wón jako 15lětny zadžeržeć.

Što 6-9lětnym dowolić?

- Pod posleščom skradžu čitać.
- Po šuli ničo činić dyrbjec – najlěpše

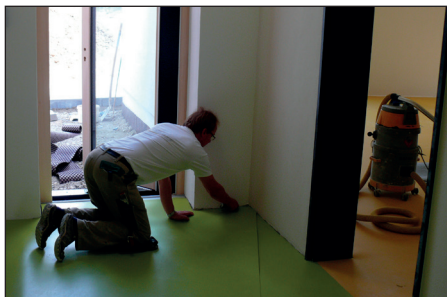
wočerstwjenje za džěcace mozy.

- Druhdy same za swójbu nakupować hić (n. př. k pjekarjej).
- Jónu za měsac postajić, što so nje-dželu popołdnju zhromadnje čini.

Nowa pěstowarnja zapřija nowu koncepciju

Serbska pěstowarnja Chróšćicy

Wulke twarnišćo na směr Jaseńca nictó njepředwizdi: nowa Chróšćan pěstowarnja tam nastanje. A z natwarom nowjeje pěstowarnje rosće ideja za nowu koncepciju. Twar pės-

towarnje widžomnje pokročuje a my džěci a kubłarjo sej prawidłownje tute pokročowanje wobhladujemy. Twarnišćo skića kóždy raz nowostki. Je to potajkim za nas wšitkich widžomny proces.

Proces nowjeje koncepcije pak je najprjedy jenož za nas kubłarjow widžomny. Rozsudžichmy so za skupinypřesahowace džěło. Tola što to woznamjenja? Na třoch dnjach w tydženju wotewrja so w pěstowarni wšitke durje. Džěci w starobje wot jedyn do šěsć lět maja móžnosć, sej dopołdnja poskitk wupytać, kiž jich zajimuje. Tute poskitki dyrbyja być tak wusměrjene, zo narěča kóždu

starobnu skupinu w pěstowarni. Na tamnymaj dnjomaj poskića so aktiwity w ramiku kruteje skupiny.

Wćipni na reakcije džěci a na přiwzaće našich poskitkow, přewjedzechmy w januarje přeni džěń skupinypřesahowaceho džěła. Předšulska skupina z polonezu po pěstowarni čehnješe a wšitke džěci na chódbu přeprašowaše. Wulki hołk a tołk nasta. Džěci běchu napjeći a my kubłarjo tež. Zaspěwachmy sej zhromadny spěw. Kóžda kubłarka jeje poskitk předstaji a džěci mějachu wolić. Mjez paslenjom, čitanjom knihi, hudženjom a sportowanjom móžachu so džěci na tutym dnju rozsudzić. Po zakónčenju poskitkow zetkachmy so wšitcy w zahrodce. Džěci sej mjezsobu wuměnjachu nazhonjenja poskitkow a nam kubłarjam hordže powědachu, što běchu na tutym dnju nawuknyli.

Nas kubłarjow pohnuchu tute reakcije k přesadženju skupinypřesahowaceho džěła. Wot měrcy so tutón koncept intensiwěruje a džěci maja widžomne wjeselo, sami postajeć směć, kajki poskitk wopytaja.

kubłarjo pěstowarnje

Wotchadna jězba do Budyšina

Witaj-pěstowarnja „Pumpot“ Němcy

Dnja 05.07.16 dojdězechmy sej cyle zahe (6.35 hodź.) z busom do Budyšina. Hodžinska jězba njebě docyła wostudła. Wšako smy po puću wjele widźeli – škričkowu wěžu, w Čisku rjane domy a zahrody, energijowu fabriku w Hórnikcach, kruwy, konje a wowcy na pastwach, wulku betonownju před Budyšinom a potom wulkotny pohlad na Budyske stare město.

W Budyšinje powita nas knjeni Korchowa (Kennetho-

wa wowka) z njej džěchmy najprjedy do džiwadła na hrodze k snědani. Před tym nam knjeni Korchowa dowoli, na wulkim jewišću lětneho džiwadła do trezora pohladać. Nažel pak bě wón prózdny. Po snědani sej džiwadło wot łubje hač do pincy dokładnje wobhladachmy. Tu bě wjele k widženju! Z wulkich woknow na hornjej etaži hladachmy na móst měra a Sprjewju. W pincy pobychmy w starym jastwje. Te bě čmowe, zymne a wložne. To so nam w fundusu pola klankow lěpje lubješe. Někotre samo z našej pomocu wožiwichu. Wulki začisć zawostajichu tež nadměru wulke skulptury z pěškowca.

Potom pak bě čas, hič do wulkeho džiwadła. Tam čakaše „chrobły kraw-

čik” na nas. Po předstajenju dachmy so z hrajerjemi fotografować.

Knjeni Korchowa je nam hišće swój běrow a wulku šwalčernju pokazała. Tam smy widželi, kak so kostimy za najwšelakoriše dźiwadłowe předstajenja šija. Pod třěchu pak je wulki fundus kostimow, klobukow a družich wěcow, kiž su za předstajenja trěbne. Wězo smy sej tu wšelake klobuki na hłowu stajili a so w špihelu wobdźiwali.

Po tak wjele začiščach běchmy pomału hlódne. Podžakowachmy so pola knjeni Korchowej a nóżkowachmy do Serbskeho domu, hdžež knjeni Jaworkowa džěła. Wona je za nas nudle z tomatowej jušku přiho-

towała.

W Serbskim domje je tež rozhłós zaměstnjeny. Tam nas knjez Bělk po wobjedže witaše. W rozhłosowym studiju rěčachmy do mikrofony a potom slyšachmy so w rozhłósu. Knjez Bělk pokaza nam naše hłosy na monitorje a tež, kak hodža so změnić. Na kóncu smědžachmy sej za pultom sedžo spěwy wupytać a zahrać dać. Takle smy serbske radijo tróšku bliže zeznali.

Nětko pak chcychmy so pohibować a z knjeni Jaworkowej na Bohatu wěžu stupać. Ta pak bě zawrjena, dokelž so saněruje. Tuž podachmy so na jedne z rjanych Budyskich hrajkanišćow a lód nam hišće zesłodža.

Z wjele začiščemi w nachribjetniku so 13.45 hodž. z busom zaso na dompuć podachmy.

R. Njekelina, kubłarka

Kak bě to prjedy z našim hrodžišćom?

Serbska pěstowarnja „Džěacy raj“ Wotrow

W třecim prózdninskim tydženju přewjedzechmy z hortowymi džěci mi projekt „Hrodžišćo“. Za Wotrow so derje hodžaca tema, kotraž wjedžeše šulske džěci a team do bronzoweje doby.

Na džěci wusměrjeny zazběh do tematickeje poda nam archeologowka dr. Wegener z Drježdžan. Rozložo- waše džěcom časowu dobu a zajima- wostki tutoho časa na zakładze wu- dateje knižki „Die Sächsische Nacht“ wot krajneho hamta Drježdžany. Tak zhonichmy, zo je Wotrowske hro- džišćo najwuznamniši archeologiski pomnik Hornjeje Łužicy a Serbow. Wužiwajo skałojty wuběžk terena nad dołom Klósterskeje wody na- twarichu zastupjerjo Billendorfskeje kultury wobtwjerdženy kompleks z nasypom. Wón měješe před 2500

lěta za dalšu wokolinu wurjadny wuznam. Něhdze 1500 lět po tym natwarichu serbscy Milčeno, kotřiž běchu so tu zasydlili, na zakładach nasypa wobtwjerdženy hłownje z drjewa. Pozdžišo woni tute přez wuzběhnjenje hłubokeje hrjebje a twar wysokeho mjezynasypa hišće na hornje a delnje hrodžišćo džěla- chu. Na najwyšim městnje natwari- chu Němcy skónčnje wěži podobne wobtwjerdženy, kiž je najskeje w 12./13. lětstotku nastało.

Milčeno wuwachu najwšelakoriše rjemjesła, na přikład hornčerenje. Tež techniske znajomosće so w zwis- ku kmanosćow ludźi spěšnje wuwi- chu. Kón bu jako domjace zwěrjo drohotne, dokelž so najwšelakoriše džěla z jeho pomocu wukonjachu.

W běhu projektneho tydžen- ja wuspytachu so džěci w starych

rjemjesłach. Tak natwarichu ramik za tkaće. Kłok a prok za honjenje zwěrjatow wobradzachu dźěcom wulke wjeselo a nawuknychu techniku wottřelenja. Tež při wobšiću měškow za pokłady abo zhotowjenju debjenki zanurichu so hólcy a holcy do jich činitosće. Samo jako archeologoj

móžachu so dźěci při zestajenju a zlěpjenju črjopow do šklě wuspytać.

Wšědnje dźěchmy z pěstowarskimi, žlobikowymi a šulskimi dźěćimi do lěsa abo na hrodžišćo. Dźěci natwarichu sej budu a tafličku, na kotrejž so mjena twarcow napisachu.

Horstka dźěci natwari w pškowym kašćiku Wotrowske hrodžišćo. Teamej a dźěcom skići to jónkrótny napohlad.

Rjenje běše wobkedźbować, zo so při projekće poněchim žlobikowe a pěstowarske dźěci přidružichu a ze swójskimi kmanosćemi činitosće hortowych dźěci wobohaćichu.

Kerstin Šolćina, kubłarka

Namoluj wódnemu mužej telko rybičkow

do wody, kaž naličiš dypkow na kóstce!

Hdžež bydla žaby, wudry a karpy

Wulět z hortowymi dżěćimi

Dokelž zaběrachu so dżěći w předpolu z wódnym mužom a błudničku, přeprasy Serbske šulske towarstwo składnostnje swojeho 25lětneho wobstaća dżěći z hortow w Ralbicach, Chróścicach, we Wotrowje a w Malešecach na dnjowe pućowanje přez Hućinjanske haty. Wutoru 26. julija přiějědžechu dżěći z Chróścic rano

z busom do Hućiny a pućowachu po šćežkach přez hatnu krajinu. Tydžer pozdžišo běchu po samsnej čarje potom dżěći z Wotrowa a z Ralbic po puću. W Hućinje čakaštej wodzerce biosferoweho rezerwata Hornjołužiska hola a haty z dalokowidami a lupami na nas. Na zarjadowanych stacijach wobkedźbowachmy žaby, ryby, mušle, šěre a bėte čaple, žorawy, wšelake družiny kačkow, kołpy, libele atd. Samo mórskeho worjoła smy widželi. Tež ješčelcy a wuže njewostachu dżěćacy wóčkam zakryte. Dżěći wćipni wšě kućiki, řěble a šćežki wuskušichu a běchu wězo wosebjě zawjeseleni, hdyž so jim

zwěnjata cyle blisko widzieć. Dwě hodžinyje so spěšnje minještej. Po wobjedže, kotryž bě w dwanačich w domje tysac hatow w Stróži, so najprjedy na hrajkanišću z wodu zaběrachmy, prjedy hač sej film wo biosferowym rezerwaće a muzej wobhladachmy. Hodžina w muzeju njebě nam docyła wostudła, ale

poradzi z dalokowidami ptački wobkedźbować. Hišće lěpje pak je so jim to z wulkim teleskopom zmóžniło, kotryž je knjěz Flaka, serbski wučer biologije za nas při haće natwarił. Wón je nam tež powědał, kak je

wěcywustojne a powučne wodženje a rozkładowanje bě zajimawy dyrdomdej přez lužisku floru a faunu. Wosebje wjele smy wo plahowanju karpow zhonili. Snadž móžemy sej po tutym wulěće našu rjanu bohatu krajinu ze zwěrinu a rostlinami hišće lěpje wažić a so derje wo jeje zdźerženje starać. Serbske pomjenowanja domizniskich zwěrjatow a rostlinow nochcemy zabyć.

hižo z wulkim zajimom jako šuler k hatam chodźił a ptački wobkedźbował. Pozdžišo je sej potom teleskop kupił, zo by wšo to, štož so w přirodze pohibuje, hišće lěpje widzieć móhl. Z jeho pomocu mějachmy nětko zbožo, ročki, čaple a druhe

Lutki, błudnički a wódne muže

Džěacy swjedzeń w Hórkach

Štwórtk, 16.06.16, je Serbske šulske towarstwo starše džěci ze swojich pěstowarnjow w Hornjej a Delnjej Łužicy do Hórkow na džěacy swjedzeń přeprošyło. Na pjeć městnach wokoło Hórkow čakachu serbske bajowe postawy na džěci. W Nowoslicach, Lejpolće a Hrańcy běchu to błudnički a lutki, w Jaseńcy a w Hórkach běchu to wódne muže a lutki. Zhromadnje běžachu po pólnych a lěsnych pučikach do směra Hórčanskeho sportnišća. Na puću čakachu wšelake nadawki na nje. Lutki poskićichu jim tykanc a piće. Tykanc pak smědzachu džěci jenož potom jěsć, hdyž kromka při nakraću tykanca cyła wostanje a z karančka

pić, hdyž so z hubu kromy karana njedótknu. Wódnemu mužej so wšelake wěcy w haće njelubjachu. Džěci derje wědzachu, što słuša do hata a što nic. Tuž pomhachu wódnemu mužej njerjad do wotpowědneje tity

stykać. Podobny nadawk čakaše w lěsu na džěci. Błudnički powědachu jim, kak pomhaja dobrym ludžom namakać puć, hdyž je čma. Běda pak

tym, kiž błudniŋce slubjeny krošik abo twarohowu pomazku njedadža. Na nje přichodny raz w ċmė łakaja a potom je tam a sem přez mokre łuki, žumpadła a błóto domoj wjedu.

W stanje pódla sportnišća dachu sej džėci wobjed derje zesłodžeć a po tym bė hišće dosć ċasa za wubėhanje na sportnišću, krosnowanje a wšelke druhe zabėry. Kóždy pėstowarnja je k dnju džėšća ċapki za swoje džėci w druhej barbjė dóstała.

Tak móžachu kubłarki swoje džėci lėpje we wóčku zdźeržeć. Po słódnym lodže a raz hinašim pėstowarskim dnju podachu so džėci z nowymi nazho-njenjemi z busami na dompuć. Hać drje ze swojimi staršimi so

hišće raz za lutkami, błudniċkami a wódnym mužom na puć podaja?

Za Ralbiċanski 8. lėtnik a někotre šulerki we wukubłanju na kubłarku,

kotřiž su nas na tutym dnju wulkot-nje podpėrali, bė dzeń wužadanie a dobra šula.

